

حقیقت ایمان در بیان امام جواد(ع)



حضرت امام جواد علیه السلام و جانشین جواهری
علیه هایت علی دانشگاه فردوسی

حقیقت ایمان چیست؟ امام جواد(ع) در حدیثی پاسخ این سؤال را داده و فرموده‌اند: «لَنْ يَسْتَكْمِلَ الْعَبْدُ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى يُؤْثِرَ دِينَهُ عَلَى شَهْوَتِهِ، وَلَنْ يَهْلِكَ حَتَّى يُؤْثِرَ شَهْوَتَهُ عَلَى دِينِهِ، بِنَدَةِ هَرَكِزِ حَقِيقَتِ إِيْمَانٍ رَا بَه كَمَالٍ نَمِي رَسَانِدْ، مَكْرَ آن گاه كه دينش را بر شهوت خود ترجيح دهد و مقدم دارد و هرگز به هلاكت درنمي افتد، مگر زماني كه شهوت خود را بر دينش ترجيح دهد.» (كشف الغمّه في معرفه الاثمه عليهم السلام، ج ۲، ص ۳۴۸). در اين حديث، هم راه استكمال حقيقت ايمان و هم راه هلاكت انسان، بيان شده است.

حقيقت ايمان

راه به كمال رساندن حقيقت ايمان، تقدم هميشگي دين بر شهوت است. در اين حديث، كلمه «يؤثر» دوبار آمده است؛ در جمله اول «يؤثر دِينُهُ عَلَى شَهْوَتِهِ» وجود دارد. ماده يؤثر در اینجا به معنای انتخاب و گزینش و برگزیدن و مقدم داشتن و ترجیح دادن است. برگزیدن دین بر شهوت، راه کمال است. دین مجموعه آموزه‌های اعتقادی و اخلاقی و احکام است که با عقل و فطرت انسانی سازگار است و پیامبر خدا حضرت محمد(ص) را خداوند برای هدایت همه جانبه مادی و معنوی بشر فرستاده است و با اجرا شدن آن، سعادت و رستگاری بشر تحقق می‌یابد. دین اسلام، دین جامع و کاملی است و همه عوامل خوشبختی را در بر دارد. مؤمن باید در همه زمینه‌ها دین را انتخاب کند و بر خواسته نفسانی خود و شهوت ترجیح بدهد. در این حدیث، دین و شهوت در تقابل باهم قرار دارند. ایمان زمانی به کمال می‌رسد که عقل و شرع، مدیریت زندگی انسان را برعهده بگیرند و بر هواهای نفسانی غلبه کنند. با چیرگی و پیروزی دین بر شهوت، انسان همواره به عمل صالح آراسته می‌شود. شهوت که در این حدیث دوبار آمده است، تنها شهوت جنسی نیست؛ شهوت در اینجا هر میلی است که آدم را به طرف بدی‌ها و زشتی‌ها و رفتار حرام بکشاند. شهوت، خواهش نفس و شوق نفس و میل و رغبت نفس به لذت طلبی و منفعت خواهی و دنیاگرایی و گرایش به هوای نفس است. شهوت، جنبش نفس و طوفان نفس در امور حرام لذت‌بخش و گرایش‌های حیوانی است. شهوت، کشش طبیعی بسیار شدید است که با چیره شدن بر دین‌گرایی انسان و عقل او، وی را به لذت‌طلبی جنسی حرام و حیوانی می‌رساند. دین با شهوت و هوای نفس و نفس اماره در تضاد است. راه رشد و تکامل، برتری دادن دین در همه امور بر هوای نفس و رهایی انسان از نفس اماره است. تقدم دین بر هوسرانی، راه نجات بشر از شر شیطان است. باید دین بر زندگی انسان حاکم شود و در همه زمینه‌ها با دین‌گرایی، شهوت خود را کنترل و مهار کند.

راه هلاکت

دو راه ضد هم در این حدیث امام جواد(ع) آموزش داده شده است؛ ترجیح دین‌گرایی بر شهوت‌گرایی، حرکت در صراط مستقیم و راه کمال حقیقت ایمان است. اما سلطه شهوت‌گرایی بر دین انسان، او را هلاک می‌کند. عامل هلاکت در تضاد با عامل سعادت قرار دارد. هلاکت به معنای تباهی و نابودی و نیستی و ضایع شدن و مرگ بد است.

جمله «يؤثرُ شَهْوَتُهُ عَلَى دِينِهِ» راه نیستی و سقوط را نشان می‌دهد و مؤمن را از آن برحذر می‌دارد. انتخاب شهوت‌رانی و برگزیدن و تقدم آن بر دین‌گرایی، سبب هلاکت انسان است. هرکه دین را کنار بگذارد، در هر جایی دین را رها کند، یک گام به هلاکت نزدیک شده است. در هر گفتار و رفتاری که قانون دین پا برجا باشد، اجر الهی جاری می‌شود. در هر سخن و عملی که دین نادیده گرفته شود و از شهوت و هوای نفس پیروی شود، انسان سقوط می‌کند و به گناه کشیده می‌شود. ترجیح شهوت بر دین، همواره با احساس گناه همراه است؛ «دلم می‌خواهد» و «خوشم می‌آید» و «دوست دارم» و لذت می‌برم»، سخنانی است که در ترجیح شهوت بر دین جاری است.

بردار و بخوان

فرهنگ جامع سخنان امام جواد(ع)

برای ما اهالی شهر مشهد میلاد امام جواد(ع) رنگ و بوی دیگری دارد. در این روز ما به زیارت امام رئوف و مهربان شهر خودمان امام رضا(ع) می‌رویم و میلاد کریم اهل بیت(ع) را به ایشان تبریک می‌گوییم. به غیر از این کار در جای جای شهر، جشن میلاد برپاست و شربت و شیرینی دربین زائران و مجاوران پخش می‌شود؛ چون ما از این میلاد فرخنده مسرور و خوشحالیم. امام جواد(ع) نه تنها به خاطر نسبت با امام هشتم(ع) برای ما عزیز هستند، بلکه ایشان در هفت سالگی عهده دار امور امامت شدند و در همان سن وسال اندک، چنان به مسئولیت خطیر امامت قیام کردند که مردم شگفت زده بودند. ایشان با حل مسائل دشوار مذهبی در دوران امامتشان، همچنین پاسخ‌گویی به پرسش‌های دانشمندان سرشناس زمان خویش که از مشکل‌ترین مسائل فقهی و کلامی به‌شمار می‌رفت، شگفتی همگان را برانگیختند، به‌گونه‌ای‌که پاسخ‌های صحیح و صریح آن حضرت، مشهور شد و در طول تاریخ همچنان از آن‌ها با عظمت و شگفتی یاد می‌شود.

در بزرگی مقام آن امام بزرگوار، روایتی از نحوه برخورد عمویشان ذکر شده است: «محمد بن حسن بن عمار می‌گوید: یک روز در مدینه خدمت علی بن جعفر، عمو گرامی امام رضا(ع)، نشستیم بودم. در همین هنگام امام جواد(ع) نیز وارد شد. دیدم که علی بن جعفر با سرعت از جا بلند شد و بدون کفش و عبا به استقبال امام جواد(ع) رفت و دستش را بوسید و به او احترام زیادی گذاشت. امام جواد(ع) به او فرمود: «ای عمو! خدا رحمت کند! بنشین». علی بن جعفر گفت: آقای من! چطور بنشینم و شما ایستاده باشی؟ وقتی علی بن جعفر به جای خود برگشت، اصحابش او را سرزنش کردند و گفتند: شما عمو پدر او هستید و با او این‌طور رفتار می‌کنید؟ علی بن جعفر دست به محاسن سفیدش گرفت و گفت: ساکت باشید! اگرچه خدای عزوجل این ریش سفید را سزاوار امامت ندانست، این کودک را سزاوار دانست و چنین مقامی به او عطا کرد. چرا من فضیلت او را انکار کنم؟ پناه بر خدا! از سخن شما! من بنده او هستم.»

در کتاب امروز، موضوعات دینی و علمی زندگی‌ساز و مهم از زندگانی امام جواد(ع) گردآوری شده است. در این نوشتار ارزشمند، مجموعه‌ای کامل از کلمات آن حضرت گرد آورده شده است و انتشارات شرکت چاپ و نشر بین‌الملل این اثر را منتشر کرده و مسلم صاحبی آن را ترجمه کرده است. مؤلفان، سید حسین سجادی تبار، بهاء الدین قهرمانی نژادشائق، علی غلامی و محمود شریفی سعی کرده‌اند تمام سخنانی که از امام جواد(ع) در منابع وجود داشته است، در قالب چهار فصل مجزا تدوین کنند.

فصل اول: «سخنان امام جواد(ع) در عقاید»

فصل دوم: «سخنان امام جواد(ع) در احکام»

فصل سوم: «سخنان امام جواد(ع) در اخلاق»

فصل چهارم: «سخنان امام جواد(ع) در دعاها، ذکرها و زیارت‌ها»

در تألیف کتاب حاضر از منابعی مانند «بحارالانوار

مجلسی»، «امالی قلم شیخ مفید»، «مناقب ابن شهر آشوب»،

«مسند امام الجواد(ع) عطاردی»، «حیات الامام الجواد(ع)

باقر شریف القرشی»، «دایره المعارف امام جواد(ع)،

سیدعبدالرزاق المقرم» و... استفاده شده است.



شنبه
۱۴۰۳ دی ۲۲
شماره ۴۴۶

۱۴
SHAHRA NEWS.IR



فرهنگ جامع سخنان امام جواد(ع)

امام صادق(ع): الْبِرَصَادُ قَنْطَرُهُ عَلَى الصِّرَاطِ لَا يَجُوزُهَا عَبْدٌ بِمَظْلَمَةٍ عَبْدٍ.
(بحار الانوار، ج ۸، ص ۶۶)

روشنا

مرصاد(کمینگاه) جایگاه رفیعی است بر روی پل صراط که (فردا) هیچ بنده‌ای که حق و مظلومه‌ای از مظالم عباد به گردنش باشد، از آن عبور نخواهد کرد.

بررسی جلوه‌های الگویش امام جواد(ع) در گفت‌وگو با حجت الاسلام والمسلمین بهشتی

امام جود و سخا، الگوی نسل جوان

آئنه مستقیمی| اینکه پیامبران و بعد از آن‌ها آئمه(ع) برای هدایت و راهنمایی بشر آمده‌اند. فقط مربوط به دوران حیات آن‌ها نمی‌شود، بلکه آموزه‌ها یا به تعبیر امروزی سبک زندگی آن‌ها همیشه ایام کاربرد دارد؛ مثل روحیه بخشش و جود امام جواد(ع) که تاریخ انقضا ندارد و الهام از آن، بسیاری از مشکلات ما را حل می‌کند. در سالروز ولادت حضرت جوادالائمه(ع) درباره برخی جلوه‌های الگویش سیره ایشان با حجت الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، کارشناس برنامه سمت خدا، گفت‌وگو کرده‌ایم.

دفاع قرآنی امام رضا(ع) از جوادالائمه(ع)

با وجود آنکه فقط چند سال از زندگی امام جواد(ع) می‌گذشت، وقتی از امام رضا(ع) می‌پرسیدند که امام پس از شما چه کسی خواهد بود، به حضرت جواد(ع) اشاره می‌کردند. وقتی از امام رضا(ع) سؤال می‌شد مگر یک کودک می‌تواند رهبری یک امت را بر عهده بگیرد، حضرت ثامن الحجج(ع) به آیات قرآن استناد می‌کردند که در آن، از سزه پیامبری یاد شده بود که در کودکی به پیامبری رسیدند؛ یعنی حضرت عیسی(ع). حضرت یحیی(ع) و حضرت سلیمان(ع).

جنگ نرم در عصر امام جواد(ع)

امامان ما هریک در حیات و امامت بابرکت خویش، متناسب با مقتضیات زمان، نقشه راهی داشته‌اند. امام جواد(ع) هم در روزگاری زندگی می‌کردند که عباسیان کمر بسته بودند که نسل حضرت فاطمه(ص) را حذف کنند و پیشگویی پیامبر اکرم(ص) درباره دوازده نفر بعد از خود را به دروغ نسبت دهند. لذا آن‌ها تاخیر در فرزنددار شدن امام رضا(ع) برای سال‌های طولانی را بهانه شایعه‌پراکنی کرده، تلاش کردند جامعه را درباره پیشگویی رسول خدا(ص) به تردید بیندازند، اما امام رضا(ع) فرمودند: «بنا بر حکمت الهی، من صاحب فرزند می‌شوم و او امام پس از من خواهد بود» تا اینکه امام جواد(ع) به دنیا آمدند.

تعیین تکلیف شیعیان تا روز قیامت

خداوند از روی مهر و رحمت خود اوصیا(ع) را نیز به عنوان راهنمای معصوم بشر برگزیده و فرستاده است. خداوند به پیامبر خاتم(ص) در روز غدیر خم پیغام داد که پس از خود دوازده نفر را معرفی کن که تا روز قیامت سرنوشت مسلمانان روشن‌اشودان‌هایی که دنبال صراط مستقیم هستند، همواره در مسیر آن‌ها حرکت کنند. خداوند در روز غدیر درمیان این دوازده نفر، بیشترین سخنان را درباره امام اول یعنی امیرالمؤمنین(ع) و امام دوازدهم یعنی حضرت حجت(ع) بیان کرده‌اند که در میان آن‌ها اسم فرزند امام رضا(ع)، حضرت جواد(ع) نیز وجود دارد.

نقشه‌های مأمون بر آب شد

عباسیان روزی به مامون گفتند چرا اشتباهی را که در مورد پدر انجام دادی درباره پسر نیز تکرار می‌کنی؟ مامون در پاسخ آن‌ها گفت: شما این خانواده را نمی‌شناسید. برترین عالمان آن روز را جمع کرد، و چون امام جواد(ع) وارد آن جلسه شدند، سخت‌ترین پرسش‌ها را از ایشان پرسیدند و امام(ع) به همه آن‌ها پاسخ گفتند. این تأییدی بر اعتقاد شیعه به علم غیب اهل بیت(ع) و ارثی است که آن‌ها از پیامبر(ص) در تعلیم ماورایی برده‌اند. مامون سیاست کنترل و محدود کردن ائمه اطهار(ع) که توسط پدرش اعمال شده بود را به یاد داشت و با الهام از این سیاست، همین رفتار را با امام رضا(ع) و امام جواد(ع) در پیش گرفت، ولی با ظاهر سازی و فریبکاری که نه تنها زندان و... در کار نباشد، بلکه حتی نشانه‌های چشمگیری از علاقه و محبت اونسبت به آن حضرت وجود داشته باشد. به این ترتیب مأمون دختر خود را به عقد امام جواد(ع) درآورده و او را داماد خود قلمداد کند و از همین طریق به راحتی می‌توانست از طرفی امام را در کنترل خود داشته و از طرف دیگر رفت و آمد شیعیان و تماس‌های آنان را با آن حضرت به دقت زیر نظر بگیرد.

توصیه به جوانان درباره جنگ نرم

امام جواد(ع) به جز پاسخگویی به سؤالات و علم بی‌نظیر، همانند سایر امامان و پیامبران، الگوی اخلاق هستند. در سیره امام جواد(ع) رسیدگی به فقرا و ایتم و مبارزه هوشمندانه با ظالمان آن زمان دیده می‌شود. عباسیان برخلاف بنی امیه، با جنگ نرم یعنی با کتاب، موسیقی، رقص و حتی قرات‌های شهبانی به جنگ با دین می‌آمدند. در مواجهه با این شرایط، امام جواد(ع) با روحیه تعدد و معنویت، برخورد و همواره به جوانان سفارش می‌کردند که خود را از شهوات و ابزارهای این جنگ حفظ کنید، مطالبی را که بر شما وارد می‌شود، بشناسید و هوشمندانه با آن مقابله کنید.

فرزندانمان بخشنده بار بیاوریم

برای فرهنگ سازی و ترویج این رویه و صفت حضرت، باید از همان کودکی به فرزندان خود روحیه بخشش و جود را بیاموزیم؛ مثلاً در مدرسه لوازم تحریر خود را به دانش‌آموزان کم‌بضاعت ببخشند یا خوراکی خود را با دیگران تقسیم کنند. این امر سبب می‌شود کودکان از همان دوران به بخشنده‌گی عادت کنند و روحیه بخشش در بزرگ سالی آن‌ها در جامعه تجلی بیابد و گره‌گشایی کند.

شهره به جود و سخا

یکی از ویژگی‌های برجسته امام جواد(ع)، جود و سخای ایشان است که به همین هم شهرت یافته‌اند. جود و سخا و بخشنده‌گی از صفات خداوند است. انسان‌ها به دلیل طبع ذاتی خود، تمایلی به بخشیدن اموالشان ندارند. خساست، حرص‌ورزی و طمع از خصوصیات انی است که شیطان به انسان توصیه و تلقین می‌کند، درحالی‌که نوع دوستی و کمک به دیگران در فرهنگ غرب، به‌شدت ضعیف و کم‌رنگ است. در آموزه‌های دینی ما، کمک مؤمنانه و دستگیری از یکدیگر، ارزش و فضیلت است؛ چیزی که در دوران کرونا، ما را از همه جامعه جهانی متمایز کرد.

تأکید بر انس جوانان با علم

حضرت جوادالائمه(ع) بر انس جوانان با علم و دانش، تأکید می‌کردند و می‌فرمودند که دوستان و هم‌نشینان خود را با علم و معرفت انتخاب کنید. ایشان می‌فرمودند: «علم و دانش دونوع است؛ علمی که در وجود خود انسان ریشه دارد و علمی که از دیگران می‌شوند و یاد می‌گیرد. اگر علم اکتسابی با علم فطری هماهنگ نباشد، سودی نخواهد داشت. هرکه لذت حکمت را بشناسد و طعم شیرین آن را بچشد، از پیگیری آن آرام نخواهد نشست. زیبایی واقعی در زبان (و گفتار نیک) است و کمال راستین در داشتن عقل» (كشف الغمه، ج ۳، ص ۱۹۳)

الگوی جوانان در میدان داری

رهبر معظم انقلاب می‌فرمایند: جوان‌ها باید میدان‌دار باشند. امام جواد(ع) بهترین الگو برای جوانان در میدان داری است؛ کافی است سخنان، مناظرات و سیره ایشان را بخوانیم و از آن الگو بگیریم. امام جواد(ع) به عنوان امام امت، نه تنها هدایت و راهبری جامعه را برعهده داشتند، بلکه در میدان علم و دانش هم درخشیدند و با آن سن کم و نوجوانی، دوست و دشمن را به تعجب واداشتند. ایشان با وجود جوانی، از چنان علم و درایتی برخوردار بودند که مردم از دور و نزدیک به محضرشان می‌آمدند و مشکلات علمی‌شان را مطرح کرده، پاسخ می‌گرفتند.

حجت الاسلام والمسلمین بهشتی؛

حضرت جوادالائمه، بر انس جوانان با علم و دانش، تأکید می‌کردند و می‌فرمودند که دوستان و هم‌نشینان خود را با علم و معرفت انتخاب کنید

تجلی صفت گره‌گشایی در وجود امام نهم

جود و بخشش و سخا، جدای از ریشه انسانی، ریشه دینی هم دارد. پیامبر(ص) می‌فرمایند: «اخلاق‌های خدا را که یکی از آن‌ها بخشنده‌گی است، در خود ایجاد کنید». چنان‌که پیشوای نهم ما شیعیان به جود و سخا شهرت داشتند و یکی از صفات مهم امام جواد(ع) همین جلوه بزرگ الهی است. یکی از دلایل توسل بزرگان مابه امام جواد(ع)، همین جود پروردگار است که در حضرت جوادالائمه(ع) متجلی شده بود. هرکه خانه نداشت، ورشکست شده بود یا به دنبال بخشنده‌گی خدا بود، امام جواد(ع) را واسطه خود و خدا قرار می‌داد.